

ANGLE, del llatí *ANGŪLUS* 'racó', 'angle'. □ 1.ª documentació: Llull.

«Dues maneres són de demostracions: una és com la cosa se demostra sens que no-y pot ésser feta calumpniació <'desmentiment, escpticisme'>, axí com en quadrangle, on ha més *angles* que en triangle», *Blanquerna* (NCL. II, 130, 11); «figura de cinch *angles*», *Cont.* (O. C., 323). No solament geomètric en aquell temps sinó també simplement 'racó': «en la nau --- cant éls agren sercat tots los *anglas* de lajns», Reixac, *Questa* (151.27); «en l'*angle* de l'ort, davant lo presseguer major, mon pare --- tenia soterrat tot lo seu thesor», *Curial* (NCL. III, 139). Es comprèn, doncs, que el mot, partint del sentit de 'racó', pogués arribar a significar 'cova': «en poch no presem los sarrahins en un *anglet*, qui aquí és, en aquella serra que davant vós és; e quant créyam posar las mans sobre eyls, exiren d'aquel loch bé 60 sarrahins ab lurs armas, e, de las nostras mans sostrets, retornaren en l'*angle*», «en l'alba armaren-se los cavaylers en lurs cavayls, e els hòmens a peu combatian la montanya hon era l'*angle* o cova», Marsili (Cròn., ed. Quadrado, pp. 118 i 119): almenys en el primer ex. dels tres, el text llatí de la crònica porta *antrum*: aquest passatge és doncs suspecte de resultar d'una adaptació al cat. *angle* 'racó', per etimologia popular, d'un mot diferent, sigui el ll. *antrum* o sigui l'àr. *al-ġār* 'la cova' o més aviat el seu diminutiu *al-ġuwāir*; *AlcM* cita dos passatges més del Marsili, on *angle* apareix en usos més corrents («no s'atropa en aquela alcun *angle* de tristors», «no és entrat enqueridor en los *angles* dels vostres secrets»).

DERIV.: *Anglada* 'angle o meandre que forma un riu': «l'aygua d'Ebre haġa començat de donar grans dons <'dany's'> --- en la riba qui és dellà .l. pont de Berchat en avall, tro a la adoberia, et del pont a avall derrocan et consuman aquella riba et fahén *englades* aquí et entran-se'n molt dins terra --- Berchat ---», doc. de Tortosa de 1342 (*BABL* XI, 428; tant aquest mot com *Angle*, freqüents i ja antics com a topònims, com ja indica *AlcM* i *Bercat* deu ser l'àr. *birkât* 'bassals'). *Ipsa Anglada* apareix com a nom d'un lloc vora el Ter, en docs. de 1057, 1139 citats per Bast-Bass. (103), on es pot veure documentació del b. ll. *angulus* i derivats en altres escriptures catalanes d'aquest temps.

CULTISMES: *Angular* [Eiximenis, la pron. del català central és *angulár* i no pas *angulá*]. *Angulós*.

CPT.: *Equiangle*, *equiangular*. *Triangle*. [Llull, supra; «lo os del front, que comença --- y va casí per *triángulo* al més alt del cap: *coronale*», OPou, *ThPu.*, a. 1575]; *triangular* adj.; *triangular* v., *triangulació*, *triangularitat*; *triangulatura*. *Quadrangle* [Llull, supra]; *quadrangular*.

Anglé: sens dubte err. tip. per *Angli* en *AlcM*. *Anglès*, nom de la vila de la Selva: l'etimologia d'*AlcM* és tan desencaminada com la de Montoliu (que haurien vingut a fer ací els anglesos i ja abans del S. ix!): és versemblant que es tracti d'ECLĒSIS 'a les esglésies' referint-se a les dues: la de la Cellera d'Anglès i la d'Anglès propi, amb *n* secundària com

en *Anglesola* ECLESIOLA, o la d'*engal* = *igual* AEQUALIS, *angúnia* AGONIA (la grafia *Vallis Anglensis* de 860 és una llatinització de notari; és sabut que en el català arcaic el plural dels mots en -s era sense desinència, *VidesR*, vol. I, p. 15, i que en la toponímia se'n troben casos encara més nombrosos).

ANGOIXA, del ll. *ANGŪSTĪA* 'estretor', 'angoixa', derivat de *ANGŪSTUS* 'estret', 'acongostat'. □ 1.ª doc.: Llull.

«No sabia qual conseyl se presés per la gran *angoxa* de pensaments en los quals era»; i veugu-ne més exs. en *AlcM*, *DAG*. i *DBal.*, d'Eiximenis, *Boeci* i Egidi Romà: aquest en la variant *anguxa*. *Angústia* duplicat culte usat algun cop a l'Edat Mitjana, però avui això fóra castellanisme, i intolerable.

DERIV.: *Angoixós* [Llull]: «si sentí Jhesu Crist greus treballs e *angoxosa* mort per nosaltres, doncs, sostingam nós, per la sua amor, aspra vida», «Déu --- volch aquella carn donar a pobretat, menyspreament, turments, treballs e *angoxosa* e vil mort», *Blanquerna* (NCL. I, 162.15; III, 132.22). *Angoixar*, -oixat [Llull, *AlcM*; Ss. xiv-xv, *DAG*]. *Angost* no existeix en català i és abusiou o condemnable l'ús que n'ha fet algun escriptor lleuger. *Angustiar*, antic llatínisme, avui oblidat i condemnable; *angustiós* és mer castellanisme. *Congost* [1372, *Dicc. de Rims*, de JMarc; 1 principalment reduït a topònim, encara que genèric; el *DAG*. el testifica ja en el S. xv, referint-se al de la Garriga a Aiguafreda] del ll. vg. *CONGŪSTUS*,² adj., 'estret, contracció de *COANGUSTUS* [que apareix en llatí tardà, en Cassiodor],³ afavorida per la freqüència dels mots llatins en *CON-* — forma que deriva del ll. *ANGUSTUS* sota la influència del verb *COANGUSTARE* (Ciceró; *Digest*; *Bellum Hispaniense*; *CGL* v, 585.2). De *CONGUSTUS* es va derivar *CONGŪSTĪA*,⁴ d'on el cat. (avui bastant antiquat) *congoixa* [fi S. xiv: «la pensa qui és ocupada en ànsies terrenals, tostamps viu en *congoixa*», Ant. Canals, *Carta de St. Bernat*, *CoDo.*-*ACA* XIII, 454, «lo Comte --- qui véu plorar la Mare e lo fill, pres en si molt gran *congoixa*», «estant en aquestes *congoxes* portaren nova al Rey com los embaxadors moros venien», *Tirant* I, 17, 44; «fent oració en l'ort / Jhesús, après de la cena, / sentint *congoxa* de mort, / l'ànima vostra, serena, / sedejant nostra salut: / elegís morir en creu», Francesc Prats, a. 1487, *JMBover*, *BiEscrBal.* II, 154.4.3];⁵ d'on el verb *congoixar-se* [-*xar* intr., doc. mall. de 1435; -*xarse*, en diversos textos de mj. S. xv, espt. Ausiàs LXXXVIII, i *Tirant*: «dient-li que no-s devia tant *congoxar*», «com la bella Agnès véu axí fortment *congoxar* a Tirant, dix ---», Ag. II, 61; I, 178; també tr., *Tirant*, cap. 203; «tot lo dia anava, trista, / de cambres, a dins sa cambra, / i axí, entre quatre parets, / ab ellas se *congoxava*», *GRoca* i Seguí, c. 1790, *JMBover*, *BiEscrBal.* II, 276.15.4]; del català es va pendre el cast. *congoja* (que no apareix fins a 1495): per a tot això i per a la presència del cast. arcaic *congosto*, i de formes anàlogues en portuguès i en occità, veg. *DCEC* I, 215; *congoixós* [doc. de 1405],⁶ *acongoixar*;